

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Secunda secundae Summa Theologiae

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

6 De distinctione eius ab aliis uirtutibus theologicis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72772](#)

QVAEST. XVII.

ARTIC. VI.

Summe delectabilis, non tamen desiderabilis. Secundò, potest intelligi de identitate rationis formalis tenetis se prædictæ ex parte obiecti, ut sit fensus, quod cunctum est in re, quo res potest delectari, eodem potest desiderari, & sic est uera quantum est ex meritis rei. Bonum enim diuinum in seipso, est ex summe delectabili, & desiderabili.

petere per accidens ratione eius, quod ordinatur ad principale obiectum: sicut fides non potest habere medium, & extrema in hoc, q̄ innatā prīmē veritati, cui nullus potest nimis inniti: sed ex parte eorum quā credit, potest habere medium, & extrema, sicut unum uerum est mediū inter duo falsa. Et similiter spes non habet medium, & extrema ex parte principalis obiecti, quia diuinō auxilio nullus potest nimis inniti: sed quantum ad ea, quā confidit aliquis se adepturum, potest ibi esse medium, & extrema, in quantum uel præsumit ea, quā sunt iupra suā proportionē, uel desperat de his, quā sunt sibi proportionata.

AD TERTIVM dicendum, q̄ ex-
pectatio, q̄ ponitur in diffinitio-
ne speci, non importat dilatationē,
sicut expectatio, quæ perinet ad
longanimitatem: sed importat
respectum ad auxilium diuinū,
sive id quod speratur differatur,
sive non differatur.

AD QVARTVM dicendū, q̄ ma-

et contra bonum di
uinum in seipso, de malo poenitentia, quod est contra participatio
nem eius. Beati vero habent voluntatem rectam, & magis gaudent
de bono diuino in seipso, quam de eius participatione. Proba
tio autem allata, dicitur, Deus non est bonus beatissimus nisi ratione premij
quod das, neque est patet ex dictis.

Ad quartum negatur, quod operationes, quae sunt cause dele
ctionum, sunt causa earum non nisi obiectiva. Stat enim quod
sunt causa earum, ut afferentes obiecta. Et sic est in operatione,

Ad quinque partem sequitur. Et ad primam probationem dici.

¹ Ad quintum negatur lequa. Et ad primam probationem dicitur, quod destruit seipsum. Nam si ad delegationem praexistit confeccio boni proprij, confequens est, quod illud exerius, cuius confeccio requiritur, est proprium bonum. & non sola confeccio illius fit bonum. Nam ideo confequi illud appetit, quia

et proprium bonum: & non conuenio, ideo est proprium bonum, quia consequitur illud. Non ergo consecutione fit bonum nostrum, ut argues intendit sed prius natura faltem, est bonum nostrum rationis sui, quiam consecutio habeatur. Ad secundum autem de denominatione, negatur minor, cum praeconie intellexerat aliter enim nihil concludit. Negatur enim, quod est bonum hominis intrinsecus ei conuenienter formaliter, exirentius autem subiectio conuenienter tantum denominatione extrinseca. Stat enim, quod secundum unam rationem bonitatis sic fit, & secundum aliam non. Bonum enim non est vius tantum rationis formalis, sicut sanum: sed est transcedens commune omnibus generibus, ut patet in 1. Ethic. Vnde dico, qd Deus in quantum finis, est bonum meum denominatione intrinseca, quia est bonum meum sua intrinseca bonitate diuina, que est finis meus, propter quam ego sum. Sed ego sum bonus illius bonaitate diuina denominatione extrinseca, & cum hoc sit, quod ego sum bonus bonitate moralis, quam habeo denominatione intrinseca, & Deus, ut bonificans in tali bonitate, est bonum meum denominatione extrinseca. Et in utroque exemplo non numeratur formalis bonitas, ut patet. Hoc enim coet eis oibis nominibus ab uno, vel ad vno, vel in uno. Ex quib. patet vanus, & periculosis illius labor, & veritas tenenda. ¶ In eodem 5. art. in reponstione ad secundum aduerte, qd author duobus modis & utroque per accidens, haec tenus dixit virutem theologicam esse in medio. I. ex parte nostri, ut patet in precedenti lib. qd. 4. art. 4. & quantum ad secundarium obiectum, ut patet hic. Et hie habere medium quantum ad secundarium obiectum, aliquid est parte nostra coenito, vt in fine huic reponstione litera quan-

tum ad spem insinuat. & superius de credo detinat
ad certimas, quod obiecta haec secundaria facili-
medio, quia exceduntur, & excedunt, non irritant
uircutem theologicam non per se, sed per accidentem
duabus uis. ex parte subiecti, & ex parte obiecti.

gnanimitas tendit in arduum spe
rans aliquid, quod est sua potesta
tis. Vnde propriè respicit opera
tionem aliquorum magiorum;
sed spes secundum quod est virtus
theologica, respicit arduum,
alterius auxilio assequendum, *
ut dictum est.

ARTICVLVS VI

*Vtrum spes sit uirtus distincta ab alijs
uirtutibus theologis.*

AD S E X T U M sic procedit.
Videtur, quod spes non sit
uirtus distinguita ab aliis uirtutibus
theologicis. Habitudo n. distinguunt
tur secundum obiecta, ut supra di-
ctum est; sed idem est obiectum
spci, et aliarum uirtutum theologi-
carum. ergo spes non distinguitur
ab aliis uirtutibus theologicis.
To Præt. In symbolo fidei, in quo
fidem profitemur, dicitur. Expe-
cio resurrectionis mortuorum,
& uitam venturi seculi: sed expe-
ctatio futura beatitudinis perti-
net ad spem, ut supra dictum est.
Ecclesie spes a fide non distinguitur.

penes quid attendatur habere per se medium, ut illa sit in media, ita quod proprium obiectum sit in medio extrema regula. Quod conatur non habere locum in Regula ipsa regula, & obiectum proprium uirtutis thes- gum entum deficit in similitudine: que in passione medium cum extrema secundum proprium obiecto est medius inter excendens, & deficiens aeg- est in actuibus rōnis nostris habēbūs. Dū pro pīqīn in eis secundum proprium obiectum non erit dicens & c. quoniam ipsum obiectum & ip̄l regula tremunt. Quoniam autem dicitur quod contingit credere, si ad obiectum formalē fidei refrāmētū, scilicet nūmī credi. Si uero ad credita referatur, quod est per accidens tam in fide, quā in spe. Et pīnate non sunt in fide delicta species, nisi multipliciter secundum errores divergerent, quae pīscitū dū-

¶ Super Questionis decima septima Articulus

In ar. 6.eiusdem 17.q.aduerte, quod auctor am-
cens, noluit affimare differentias Dei obiecto-
rum absolute, sed afluxit differentias eundem.
est, cui inheret virtus theologica. Diferentia fuisse
falsa penes uterum & bonum, quo ad fidem & alia
penes bonum Dei. & nostrum, quo ad charitatem. Adu-
etur. Sed differentia obiectio, cui inheret, per
ar expreflos lumunur, s.penes esse cui credatur, per
est & proper quem &c. Hec enim Deum trinitatem impo-
nunt enim, ut dicentes, quod in litera dicitur pater
tis secundum ut largientur, quod in litera domini
natus: tertium, ut finem ultimum.

In responsione ad tertium cuiusdam articulatum est finis ultimus nostrum secundum scripturam non propter nos, sed propter scripturam & clausam spe secundum differentias obiecti ab aliis, quod in ultimum finem propriei scripturam p. uero in fine stru. Qd author ab effectu signit, aut de uterius boni finali adipiscendum, hec et Deum uterius per te, ab effectu manifestavit, ut h. omnia habet hic author differentiam inter has uitres et quatuor lute monstravit, & ad hoc insinuat, dum utramque specie potuit in hac responsione ut patet in his.

In reliquis duobus articulis nihil scriberimus.

P 3 Præt. Per spem hominem tendit in Deum, sed hoc proprio pertinet ad charitatem: ergo spes a charitate non distinguitur.

S E D C O N T R A . Vbi non est distinctio, ibi non est numerus: sed spes connumeratur aliis uirtutibus theologicis. Dicit enim * Greg. in I. Moral. esse tres uirtutes, spem, fidem, & charitatem: ergo spes est uirtus distincta ab aliis uirtutibus theologicis.

R E S P O N S O N. Dicendum, quod uirtus aliqua dicitur esse theologica ex hoc, quod habet Deum pro objecto, cui in herere. Potest autem aliquis alicui inherere duplicitate. Vno modo propter seipsum, alio modo, in quantum ex eo, in aliud decenit. Charitas ergo facit hominem Deo in herere propter seipsum, mens homini unius Deo per affectum amoris. Spes autem, & fides faciunt hominem in herere Deo, si cuidam principio, ex quo aliqua nobis proueniunt. Deo autem prouenit nobis & cognitione ueritatis, & auctoritate perfecte bonitatis. Fides ergo facit hominem Deo in herere, in quantum est nobis principium cognoscendi ueritatem. Credimus enim ea uera esse, quae nobis a Deo dicuntur. Spes autem facit Deo in herere, prout est in nobis principium perfecte bonitatis, in quantum scilicet per spem diuinum auxilio innititur ad beatitudinem obtainendam.

A D P R I M U M ergo dicendum, quod Deus secundum aliam, & aliam rationem est obiectum habrum uirtutum, ut * dictum est:

Ad distinctionem autem habituum sufficit dixerat ratio obiecti, ut supra: habitum est.

A D S E C U N D U M dicendum, quod expectatio ponitur in symbolo fidei, non quia sit actus, p̄ prius fidei, sed in quantum actus spes p̄ supponit fidem, ut infra * dicetur, & sic actus fidei manifestat p̄ actus spes.

A D T E R T I U M dicendum, quod spes facit tendere in Deum, sicut in quodam bonum finale adipiscendum; & sicut in quodam adiutorium efficax ad subueniendum: sed charitas proprie facit tendere in Deum, ueniendo affectum hominis Deo, ut scilicet homo non sibi uiuat, sed Deo.

ARTICULUS VII.

Vtrum spes precedat fidem.

A D S E P T I M U M sic proceditur. Videtur, q̄ spes precedat fidem. Quia super illud Psal. Spera in Domino, & fac bonitatem, dicit * gl. Spes est introitus fidei, initium salutis: sed salus est per fidem, per quam iustificamur: ergo spes p̄cedit fidem.

P 2 Præt. Illud quod ponitur in distinctione alicuius debet esse prius, & magis notum: sed spes ponitur in distinctione fidei, ut patet Hebr. 11. Fides est substantia sperandarum rerum: ergo spes est prior fidei.

P 3 Præt. Spes p̄cedat actum meritorium. Dicit n. Apost. ad Corin. 9. Quod q̄ arat, dēt arare in spe frumenti percipiendi: sed actus fidei est meritorius: ergo spes p̄cedit fidem.

S E D C O N T R A est, quod Matth. i. dr. Abraham genuit Isaac, id est, fides spem, sicut dicit * glosa.

R E S P O N S O N. Dicendum, quod fides absolute p̄cedit spem. Obiectum, n. spes est bonum futurum adū possibile haberi. Ad hoc ergo q̄ aliquis speret, requiritur, quod obiectum spes p̄ponatur ei ut possibile. Obiectum aut̄ spes est uno modo beatitudine eterna, & alio modo diuinum auxilium, ut ex * dicitur. Et utrumque corū proponitur nobis per fidem, per quam nobis innocescit, q̄ ad uitam eternā possumus petuere, & quod ad hoc paratum ē no-

bis diuinum auxilium, secundum illud Heb. 11. Accedentem ad Deum oportet credere quia est: & q̄ in inquietibus se remunerari sit. Vnde manifestū est, quod fides p̄cedit spem.

A D P R I M U M ergo dicendum, quod sicut * gl. ibidem subdit, Spes dicitur introitus fidei, i. rei credita, quia per spem intratur ad uidendum id, quod creditur. Vel potest dici, quod est introitus fidei, quia per eam homo intrat ad hoc, quod stabilatur, & perficiatur in fide.

A D S E C U N D U M dicendum, quod in distinctione fidei ponitur res speranda, quia proprium obiectum fidei non est apparet secundum seipsum. Vnde fuit necessarium, ut quadam circumlocutione designaretur per id, quod consequitur ad fidem.

A D T E R T I U M dicendum, quod non omnis actus meritorius habet spem p̄cedentem, sed sufficit si habeat concomitantem, uel consequentem.

ARTICULUS VIII.

Vtrum charitas sit prior spē.

A D Q U A T U M sic proceditur. Videtur, q̄ charitas sit prior spē. Dicit enim * Ambros. super illud Luc. 17. Si habueritis fidem sicut granum finap̄is &c. Ex fide est charitas, ex charitate spes: sed fides est prior charitate: ergo charitas est prior spē.

P 1 Præt. † Aug. dicit 14. de ciuit. Dei, q̄ boni motus, atque affectus ex amore, & sancta charitate veniunt: sed sperare secundum quod est actus spes, est quidam bonus animi motus: ergo deriuatur a charitate.

P 2 Præt. * Magister dicit 26. dist. 3. li. Sent. q̄ spes ex meritorio p̄uenit, qua p̄cedunt non solum rem sp̄ratam, sed etiam spem, quam natura pregit charitas: ergo charitas est prior spē.

S E D C O N T R A est, quod Apost. dicit 1. ad Tim. 1. Finis p̄cepti charitas est de corde puro, & conscientia bona, † gl. spes: ergo spes est prior charitate.

R E S P O N S O N. Dicendum, q̄ duplex est ordo. Vnūq; secundum uiam generationis, & natura, secundum quem, imperfectum prius est p̄fecto. Alius aut̄ ordo est perfectionis, & formæ, secundū quem perfectum naturaliter prius est imperfecto. Secundū ergo primū ordinem spes est prior charitate. Quod sic patet: quia spes, & omnis appetitus motus ex amore deriuatur, ut supra: habitum est, cum de passionib; ageretur. Amor aut̄ quidam est perfectus, quidam imperfectus. Perfectus qđem amor est, quo alijs secundū se amant, ut puta, cū aliquis secundū se uult alicui bonum, sicut homo amat amicū. Imperfectus amor est, quo quis amat aliquid non secundū ipsum, sed ut illud bonū sibi p̄spōnuat, sicut hō amat rem, quā concupiscit. Primus aut̄ amor pertinet ad charitatem, qua in herere Deo secundū seipsum: sed spes pertinet ad secundum amorem, q̄a ille, qui sperat, aliquid sibi obtinere intendit. Et ideo in uia generationis spes est prior charitate. Sicut, n. aliquis introducit ad amandum Deum per hoc, q̄ timens ab ipso puniri, cessat a peccato, ut * Augu. dicit super priū Canonicam Io. ita etiam spes introducit ad charitatem, in quantum alijs sperans remunerari a Deo, accedit ad amandum Deum, & seruandum p̄ce p̄ta eius: sed secundum ordinem perfectionis, charitas prior est naturaliter: & iō adueniente charitate, spes perfectior redditur, quia de amicis maxime sp̄ramus. Et hoc modo dicit * Ambr. q̄ spes est ex charitate. Vnde patet responsio ad Primum.

A D S E C U N D U M dicendum, q̄ spes, & omnis secunda secundæ S. Thomæ.

Ea Catechesis
ri in huic
locum.

1.2. q. 6. art.
4. & 5. diff.
ad 6. 21. p.
2. & uia q.
2. art.

* Li. 8. in Lu
cam in tunc.
de Vir. fidei
p̄ comparationem ad
granum fina
pis. 10. 5.
† Li. 4. 9. an
te me. 10. 5.
* lib. 1. sent.
dist. 26. para
go. 2. 2.
† Glo. inter
lin. ibid.

Tr. 9. in Ca
non. 10. in
med. 10. 9.

Locus citatus
in arg. 1.